עשוי לנחת. שאינו מיטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקש לשק שנאמר (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וגו׳ מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן. ואף על גב דשלחן מצופה בזהב בטל ליפוי לגביה כדאמרינן בשילהי חגיגה [כו:] שאני שלחן דקרייא רחמנא עץ: **שמגביהין אותו.** ומרגלין [ב] אותו לחוץ: **ירעש גלגנון פריו.** ירעש פריו של ישראל כפירי הלבנון אלמא יש פירי גלגנון ולבנון הוא בית המקדש ומהו הרעש כשהרוח נושבת והן מקישין זה לזה רועשים ונשמע קולם: **דקניע.** קבועים ועומדים תמיד במקומן: **רבולה לארי.** גחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח עד שבא מנשה וסילקה היתה דומה לאדי רובן: **ויש בה ממש.** בשלהבת שלה: **כי קאמרי׳.** דמעלה עשן בהדיוט קאמרי׳ בשם הדיוט שהיו מביאין אלה: **ואלה בו ואלכד.** חסר ה״ש. בגבולת תגי (ש) כתיבא ובבית שני משתעי קרא: **אהרן לפורס וכרוכים.** כוליה חדא מילתא ושכינה לא שרתה בו ורוח הקודש לא היתה בנביאים משנה ב) שתים לדריוש ואילך: **דחולין.** מן הקדמת שהוא כאש ונאמר למיס ואינו חפץ לאכול: **דוחה אש.** ממקומה להלן: **דגבריאל.** שירד להליל חנניה מישאל ועזריה שלינן את הכבשן מנפנים והקליים מצחון לשרוף את זוהקיהן לתוכו כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיח.): **הושיט אצבעו.** בסנהדרין הוא בפרק אחד דיני ממונות (דף לח:) גבי כיתות של מלאכים שאמרו לפניו מה אנוש כי תזכרנו: **מולאי י״ט האחרון של חג.** שמאתמול נתחתם גזר דינם על גשמי שנה כדתנן ג) בחג נידונין על המים: **נוטה כלפי צפון.** שרוח דרומית נושבת ופירותיהן מרקיבין ואינן יכולין לאוכלן ופותחין ומוכרין אותן בזול: **הכל שמחים.** שרוח מערבית שקולה היא ומביאה גשמים לפי הראוי לא הפירות מרקיבין ותבואת הזרע מצלחת ואין רעב בעולם: **הכל עצבים.** שהוא רוח המייבשת את הזרעים כדאמרינן במסכת גיטין (דף לב.) אפי׳ שופתא בקופינא דמרא רפיא: **האי מרבה דידיה.** לפונית מגדלת הראויין לשלחן: **הא לן והא לזו.** מזרחית יפה לארץ בבל שהיא ארץ ישראל קשה מימיה לעולם ולארץ ישראל קשה שהיא ארץ הריס ובקעות וממהרת ליבש:

הדרן עלך שבעת ימים

מסורת הש״ס

ד) [מגיבה כו: מגילה כו: מנחות ל:], ב) [קמן דף לו:], ג) [קמן דף נב. עירובין ד׳ פג.], ד) [סנהדרין לח:], ה) כ״כ דף קמז., ו) [כ״כ דף כה: מנחות ד׳ פו:], ז) [ברכות ה: וש״נ], ח) בס״א: ומרציאין, ט) [ל״ל מרבע (דמכריה סי׳ ז כתיב ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר ה׳ אל זכריה], י) [ר״ה טז.], כ) ל״ל פכ״ב מ״ת.

תורה אור השלם

1. וְיִתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיְתָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לָשׂוּם לֶחֶם חם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ:

שמואל א כא ז

2. יְהִי פִּסַּת בֻּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כָּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: תהלים עב טז

3. גּוֹעֵר בַּיָּם וַיַּבְשֵׁהוּ וְכָל הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב אַמְלֵל בָּשָׁן וְכַרְמֶל וּפֶרַח לְבָנוֹן אָמְלָל:

נחום א ד

4. פָּרַח תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ הָדָר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד יְיָ הֲדַר אֱלֹהֵינוּ: ישעיה לה ב

5. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז

6. עֲלוּ הֶהָר וַהֲבֵאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבָּיִת וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה אָמַר יְיָ: חגי א ח

7. וַתִּפֹּל אֵשׁ יְיָ וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הֶעָפָר וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לַחֵכָּה: מלכים א יח לח

גליון הש״ם

גמ׳ וכרובים אש ושכינה. במלדש רבה בפ׳ בהעלותך נקט מעורה ולא נקט שכינה:

מוסף תוספות

א. והרי הוא כלי של מתכת שמקבל טומאה ואפילו עשוי לנחת, דבכלי עץ הוא דבעינן דומיא דשק. מיעב״מ. ב. אף כשהוא מצופה. כש״י חגיגה כו. ד״ה דחמנא. כש״ר דקיים ליה דבר לגרויס המלך היה דבר ה׳ אל זכריה]. ג. [ד]הא אורים ותומים היו קבועים בחשן, א״כ חשן נמי לא הוה במקדש שני, והאי אי אפשר לומר. כ״ש חגגה.

תוס׳ ישנים

חמשה דברים שיש בין מקדש ראשון לשני. כפיוט לגור יעקב אתן מהגלו וסיכים כתוב ועולף אחרון כבוד לראשון כאש וכרוב ועוד אלשה דברים. ומימה דלמדרכה עזב ולא עדף, ועוד כי יש לו לחיות שם חדרים דמ״ש דגגיב דמ״ש אחיכים שבאהדם, ממו שפיים שם אחז הוהו בקרב עם מיחדו למספר כל נתחים בי עטור, ואין כי אם דמ״ו. והגיב כ״ש ועדף אחרון כבוד לראשון ומעמד מראבע מאות ועשרים ונגלה בו להבכד אבל לא כאש וכרוב ועוד אלשה דברים, וזהו ממעמע כאן בפירוש. ושמן המשחה שלא היה בבית שני לא קאמיב, דלא מיב אלא דברים שהיו באין לעזרה דוקא. **בסימי פרק ראשון / תצרני באישון / והבחק אורי באישון / ותן לי מאתך מענה לשון. ובתותרתך האירה עיני / והוד והדר תעטרני / בפרק שני.**

עין משפט נר מצוה

כלי עץ העשוי לנחת. בשילהי מסכת חגיגה (דף כו:) פריך והא מצופה זהב היה [ב] ומוכיח ממתני׳ דמסכת כלים ג) (פ״ז מ״ב ג) דבתר ליפוי אזלינן ומשני שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ [ג] דכתיב (יחזקאל מא) המזבח עץ שלש אמות וכו׳ עד וכתיב וידבר אלי זה השלחן:

ואורים ותומים. חוכים ותומים הוו שאם לא כן היה כהן גדול מחוסר בגדים [ד] אלא לא היו משיגין לגשאלין בהן:

הדרן עלך שבעת ימים

כלי עץ העשוי לנחת הוא וכל כלי [עץ] העשוי לנחת [ה] **אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני טומאה אלא מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסדורו שנאמר** [1] **לשולח לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא** [3] **והאמר רב אושעיא בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירותיהן בזמנן ובשהרוח מנשבת בהן נושרין שנא׳** [2] **ירעש כלבנון פריו ובשנכנסו נכרים להיכל יבש שנאמר** [3] **ופרח לבנון אומלל ועתיד הקב״ה להחזירן שנאמר** [4] **פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה ניסי דקביעי לא קא חשיב השתא דאתית להכי ארון וכרובים נמי ניסי דקביעי גינהו אמר מר ועשן המערכה ומי הוה עשן במערכה והתניא חמשה דברים נאמרו באש של מערכה רבוצה כארי וברה כחמה ויש בה ממש ואוכלת לחין כיבשין ואינה מעלה עשן כי קא אמרינן בדהדיוט דתניא** [2] [5] **ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח** [2] **אע״פ שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט רבוצה כארי והתניא א״ר חנינא סגן הכהנים אני ראיתיה ורבוצה ככלב לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני ובמקדש שני מי הואי והאמר רב שמואל בר איניא מאי דכתיב** [6] **וארצה בו ואכבד וקרינן ואכבדה מאי שנא דמחוסר ה״א אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון וכפורת** [8] **וכרובים אש ושכינה** [1] **ורוח הקודש ואורים ותומים אמרי אין מיהוה הוה סיועי לא מסייעא ת״ר שש אשות הן יש אוכלת ואינה שותה ויש שותה ואינה אוכלת ויש אוכלת ושותה ויש אוכלת לחין כיבשין ויש אש דוחה אש ויש אש אוכלת אש יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן שותה ואינה אוכלת דחולין אוכלת ושותה דאליהו דכתיב** [7] **ואת המים אשר בתעלה לחכה אוכלת לחין כיבשין דמערכה יש אש דוחה אש דגבריאל ויש אש אוכלת אש דשכינה דאמר מר** [7] **הושיט אצבעו ביניהם ושרפן ועשן המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו** [9] **והאמר ר׳ יצחק בר אבדימי במוצאי יו״ט האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נוטה כלפי צפון עניים שמחין ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירותיהן מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבין ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירותיהן משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין דאזיל ואתי כדיקלי ואבדורי לא הוה מיבדר אמר מר כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהו מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטין בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין רוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא** [9] **וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבה דידיה והאי מרבה דידיה לא קשיא הא לן והא להו** [ו]:

הדרן עלך שבעת ימים

מוסף רש״י

כלי עץ העשוי לנחת הוא. שאין מגביהין אותו ואינו דומיא דשק (מנחות צז:). **כלי עץ העשוי לנחת.** דמקוה אחד, אינו מקבל טומאה. דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה, דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק, מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (מגילה כו:). **נוטה כלפי צפון.** רוח דרומית מנשבת בו ומעכבו כלפי לפון (רשב״ם ב״ב קמז.). **ופירותיהן** מרקיבין. ומתוך שאינן יכולין להשתמר ממכרים בזול (שם). **כלפי דרום.** רוח לפון מנשבת בו (שם). **מפני שגשמי שנה** מועטין. ובאותם הגשמים מתברכין הפירות המזרעין ובאלונות משתמרין ומתברין ביותר, הרי ריוח לעניים ועלב לעניים (שם). **כלפי מזרח הכל שמחין.** שמערבית ממטרת בעמה ופירות אינן ביותר (שם). **הכל עצבין.** שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויותר גדול ופירות קרקע אינן בומחים (שם). **שלחן בצפון.** דלכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על לצע לפון, ומנורה בדרום. דלכתיב (שם) ואת המנורה נכח השלחן (רשב״ם ב״ב שם).

הדרן עלך שבעת ימים

רבינו חננאל

אבל כל כלי עץ העשוי לנחת, כלומר שתשים עליו דבר, ולהניחו עליו העשוי לנחת הוא. ופריקנן שלחן מגביהין אותו בלחם הפנים ומראין אותו לעולי רגלים. **ואסיקנן** ניסי דקביעי לא חשיב, לאפוקי ארון וכרובים ומגדים ולחם הפנים והבלועין, ונשאורו שלשה הפסולין במקומן מנוין שלשה ומשנתנו אחר שבירדו בגמרא זו עשרה נסים שנעשו במקדש ושנית.

דהא חנינן (בה) ולא כבו גשמים אש של מערכה, וכן לא נצחה הרוח את עמוד העשן, דחשבינן להו במקום נסים שבירושלים. ולא יתכן שהיתה זו המשנה שנויה כך כלל. **ואקשינן** ומי הוה עשן המערכה, והתניא ה׳ דברים נאמרו באש המערכה, רבוצה כארי וברה כחמה, ויש בשלהבת שלה ממש, ואוכלת לחים כיבשים, ואינה מעלה עשן. **ודחינן** האש של הדיוט הוא מעלה עשן, דתניא ונתנו בני אהרן הכהן אש, אע״פ שהאש מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. במקדש ראשון היתה רבוצה כארי. ובמקדש שני ככלב ולא מסייעא. לפיכך היו עורכין עליה עצים למערכה, שבראשון לא היו עורכין אלא שני גזרין לקיים המצוה. **ואקשינן** תוב וכי לא היתה הרוח מזיזה עשן המערכה, והאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יו״ט האחרון של חג הכל צופין בעשן המערכה נוטה כלפי צפון וכו׳. ופריקנן האי נוטה דקתני משום דכייף ופשיט כדיקלא, אבל איבדורי כשאר כל עשן לא הוה מיבדר. חמשה דברים היה חסר המקדש האחרון ואלו הן, ארון כפרת וכרוב אש ושכינה. ורוח הקודש שהיא הנבואה ואורים ותומים. ואש אע״פ שהיתה רבוצה ככלב לא היתה מסייעת. ת״ר שש אשות הן. יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן. כלומר אם תשפוך עליה מים תכבה. אש **שותה ואינה אוכלת** שעל החולין. אש אוכלת ושותה דאליהו, שאכלה הכשר ושתת המים, שנאמר ואת המים אשר בתעלה לחכה. אש אוכלת לחים כיבשים היינו אש דרוחה אש דגבריאל. אש אוכלת אש דשכינה. דאמר מר הושיט אצבעו ביניהן ושרפם. פי׳ המלאכים שהם אש שאמרו לפניו יתברך בעת שבא לבראות האדם מה אנוש כי תזכרנו ושרפן. עשן המערכה נוטה כלפי המזרח הכל שמחין **כלפי מערב הכל עצבין. והתניא** רוח מזרחית לעולם יפה ורוח מערבית לעולם קשה. רוח צפונית יפה לזיתים בשעה שהביאו שליש כי השלחן בצפון ומרבה החיטים לעשות סולת. וקשה לזיתים כשחונטין, ו) כי המנורה בדרום ומרבה השמן לנרות וקשה לחטים כשהביאו שליש. מכל מקום רוח מזרחית יפה ורוח מערבית קשה קשיא לרב יצחק בר אבדימי. **ופריקנן** לא קשיא הא לן והא להו. פי׳ לבני ארץ ישראל שהיו צופין לעשן המערכה, וכשנוטה כלפי מזרח היו הכל שמחים, כי רוב רוחות של אותה שנה מערבית היא. (וכי) [וכיון שהן שרויין במערב] מערבית יפה ורוח מזרחית קשה. אבל לבני בבל רוח מזרחית יפה להן שהן שרויין במזרח ורוח מערבית קשה להם. **הדרן עלך שבעת ימים**

ו) נראה לתקן ול״ל רוח דרומית יפה לזיתים ממן שהן חונטין כי המנורה וכו׳.

בראשונה כל מי שרוצה לתרום. כל כהן שהיה מאותו בית אב ורוצה לתרום הדשן שחרית תורם ולא היה פיים לדבר: **וכומן שהן מרובין.** הבאים לתרום זה אומר אני תורם וזה אומר אני תורם ולא היה מי שמעכבו: **רצין ועולין בכבש.** שהוא שבשים ושמים אורך: **ולא הקודם בהן.** ליכנס לתוך ארבע אמות עליונות של כבש הסמוכות לראש המזבח זכה לתרום וזהו גורלם: **ואם היו שניים שוים.** בכניסתן אין אחד מהן זוכה לתרום אבל מעתה כולם באין להטיל גורל ומהו הגורל הממונה על הפייסות אומר לכולם: **הגביעו.** הוליאו אגבעותיכם כל אחד וראה אגבעו דמפרש לקמן בפרקין [1] מקיפין ועומדין בעגולה בא הממונה ונוטל מגנפת מעל ראש של אחד מהן וממנו פייס מתחיל ליממות ומוליא כל אחד ואחד אגבעו למנין והממונה אומר כל שהמנין כלה בו הוא זוכה ומוליא מפיו מנין או מאה או שש שים הרבה יותר משהיו שם הכהנים ומתחיל למנות מזה שנטל מראשו המגנפת וסובב והולך ומונה [א] וחוזר חלילה עד סוף המנין ומי שהמנין כלה בו הוא הזוכה וכן לכל הפייסות: **אחת או שתים.** בגמרא [כג.] פריך לה עלה: **ואין מוליאין אגודל במקדש.** בגמרא [ב] מפרש מפני הרמאין כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה יוליא זה העומד לפניו שהי אגבעות כדי שיגיעה בשני בני אדם וימהר המנין לכלות בו והממונה לא יבין לפי שאדם יכול להרחיק אגודל מן האגבע הרבה וגראין כאגבעות ב' בני אדם: **אלא כפיים.** זה שפירשנו: **ארבע פייסות היו שם.** ד' פעמים ביום נאספים לפייס: **גמ' והא.** עבודה זו של תרומת הדשן: **מעיקרא.** קודם שהיא מקלה במרוצתם: **מ"ע לא תקינו לה פייסא.** ככל שאר עבודות דמתני' דתנינן שכל תחילתן בפייס היתה: **מעיקרא סבור.** בית דין: **כיון דעבודה גילה היא.** הוחיל והוכשר בגילה לא חשיבא ליה להכנים ולא אתו לאיגוויי עלה: **והא הקטרת איברים.** שהוא כשר כל הלילה ותנן גבי פייסות דתמני' (לקמן דף כה.) מי מעלה איברים לבכש ומן הבכש למזבח: **סוף עבודה דממא היא.** שהוא גמרו של קרבן שנשחט ביום ומזרק דמו ביום לכך חשובה בעיני הכהנים לבא לריב עליה: **למחר אין צריך לקדש.** אם לא יצא מן המקדש. ואפי' לרבי דאמר בשחיטת קדשים (זבחים דף יט:) לינה מועלת בקידוש ידיים ורגליים מודה הוא דמקרות גבר עד לפרא לא פסלה לינה: **מתחילה עבודה.** אלמא תחילת עבודה קרי לה: **אימא שבבר קידש מתחילה.** לשם עבודה: **שאני מיגנא ממיקם.** נוח לו לאדם לגדל שינה מעיניו מלילך ליכן על סוף הלילה מלהיות עומד ממעמדו בהשכמה שהיא תרומת הדשן: **ומקנאת נהאי גיסא הואי.** קושיא היא וכי מפני תקלה אחירעה נתקן לה פייס: **והא נהאי גיסא הואי.** המסדר וכיון דכולן בכהן אחד יש כאן עבודות חשובות ומעיקרא בעו פייס: **שני גזירי עצים.** שני בקעיות עצים ארוכים כמדת רוחב המערכה ונותן אותן ממעל עצי המערכה ומקרא יליף לה לקמן (דף כו:) ובער עליה הכהן עצים ובער על המערכת העצים שני גזירי עצים דהא קרא במערכה משמע דיישם בו וגו' וכל מוקדה שבעצין לשון מערכת מדורה היא: **אמרי מי יימר דמתרמי.** לא חשיבא עלייהו למיטרח עלה מסקיקא: **דאחרעא.** ארבע אמות קרקע הסמוכות קודם עלות לבכש: **קמייתא נמי לא.** ארבע ראשונות שבגרגל הכבש: **דביני ביני.** לבדוק ארבע אמות בתוך שלשים ושתים (ג) (לכך): **לא תהא בהן סימן.** לא יהא בהן סימן: **פשיטא לי.** דארבע דבבש תנן מיהו הא מיבעי לי דקי"ל בזבחים (דף סב:) שבבבש פורח אמה על כיסא היסוד ואמה הסובב נמצאו ארבע (ג) הסמוכות לבבש לתחילת יסוד המזבח הן שש לסמיכת גג המזבח שהוא משוך מגגד היסוד (מזבח) הראשון שתי אמות ומבעיא ליה ד' אמות דמתני' לגג המזבח נקט להו דהייגו בהדי אמה יסוד ואמה סובב מו

בראשונה [ו]כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה ואם היו שניהן שוין [א]הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין אגודל במקדש מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיים [ב]ארבע פייסות היו שם וזה הפיים הראשון: **גמ'** והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא מעיקרא סבור כיון דעבודת לילה היא לא חשיבא להו ולא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו לידי סכנה תקינו לה פייסא והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פייסא [ג]סוף עבודה דממא היא האי נמי תחלת עבודה דממא היא [ד]דאמר ר' יוחנן [ג]קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שבבר קידש מתחילת עבודה אימא שבבר קידש מתחילה לעבודה איכא דאמרי מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה תקינו לה רבנן פייסא והרי איברים ופדרים דאיכא אונס שינה ותקינו לה רבנן פייסא שאני מיגנא ממיקם ותקנתא להך גיסא הואי תקנתא להאי גיסא הואי דתניא [ה]מי שזכה בתרומת הדשן [ו](זכה) בסידור מערכה ובשני גזירי עצים אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא סבור לא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו נמי לידי סכנה תקינו לה פייסא כיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן הדר תקינו להו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים כי היכי דניתו וניפייסו: ובזמן שהן מרובין וכו': אמר רב פפא פשיטא לי ארבע אמות דארעא לא רצין ועולין בכבש תנן קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן והדר כל הקודם את חבירו דביני ביני נמי לא דלא מסיימא מילתא פשיטא לי דגבי מזבח תנן בעי רב פפא ארבע אמות שאמרו בהדיה אמה יסוד ואמה סובב או

בראשונה כל מי שרוצה לתרום כו'. **שאני מיגנא ממיקם.** תימה לי אמאי לא משני דעבודת איברים ופדרים כשירה ביום ולהכי תקינו רבנן פייסא דלא ליתו לאיגוויי כיון דכשירה ביום וחביבא להו דלאכתי ליכא אונס שינה וג"ל דשפיר פריך דהא כל מי שמעלה איברי תמיד של בין הערבים מכבש למזבח היה צריך להיות ניעור בלילה עד שיתעבלו שאם יפקעו מעל מזבח שיחזירם למערכה ולהכי פריך דא"כ לא חביבי להו ולא שכיחי דאתו בשבילה שיהו צריכין להיות ניעורין זימנין עד חצות כדי להחזירו פוקעין דילהו:

שתי תקנות הוו. תימה לי מנא ליה דשתי תקנות הוו לימא מעיקרא סבור דלא אתו כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה והולרכו לתקן פייסא אמרו אם נתקן פייסא א"כ יהו נמנעין מלבא לזימרו מי יימר דמתרמי לן ותקנו בהיא שעתא דתקינו פייסא כל מי שזוכה בתרומת הדשן דליחי נמי בסידור מערכה ובסידור שני גזירי עצים וי"ל דלא דוקא קאמר שתי תקנות בתרי זימני אלא דילמא בחד זימנא וקרי להו שפיר שתי תקנות כיון דתקנת הפיים משום דנפיסי דאתו הוה ומשום חשש דילמא לא ליתו תקינו כל מי שזוכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' קרי ליה שפיר שתי תקנות אפילו אי בחד זימני דתקינו להו ואע"ג דליגא דכיון דתקינו פייסא לא אתו משמע דבתר הכי תקינו להו אין לומר דלא דק כולי האי בלישניה כי רב אשי מפרש הענין כאילו הוה בתרי זימני וממילא נוקמא נמי בחד זימנא אי נמי נ"ל מדקתני מי שזכה בתרומת הדשן יזכה וכו' ולא קאמר מי שיזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' שמע מינה דלאו בחד זימנא ניתקן אלא הכי הוה מעשה כיון דחזו דלא אתו ופעם אחת היה שלא באו אלא מועטין ולא היו לשם הכנים שהיו מסדרין המערכה לאחר [ז] [שזכה מי שזכה בתרומת] הדשן אז אמרו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור המערכה:

המשך

א א ממי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ג:
ב ב ממי' שם הלכה ה:
ג ג ממי' פ"ה מהל' מעשה מקדש הלכה ט:
ד ד ממי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הגביעו כו' ומונה האצבעות וחוזר חלילה: (ב) שם ד"ה דביני. תיבת לכך נמחק: (ג) שם ד"ה פסיקא. לתבנא של כבש הסמוכות לתחילת יסוד המזבח:

מוסף רש"י

ארבע פייסות היו שם. בכל יום (לעיל יד:). **קידש ידיו לתרומת הדשן.** דכתיב והרים את הדשן, בכל בקר היה נוטל במתחה מן הגחלים המאוכלות הפנימיות ויוכל ומונחה במזבח אל בכש בדרומו של מזבח, דכתיב ושמו אל המזבח, ופס היה נעלם במקומו והיא היתה בכל יום ראשונה לכל העבודות (זבחים כ.). **שבבר קידש מתחילת עבודה.** שזו תחלת עבודת יום הבא (שם).

תוס' ישנים

מתני'. בזמן שהן מרובין רצין בבבש ב'. ותימה כיון דעבודה היא כדאמרינן בגמרא פ"ב אין לקין, והאמרינן בירושלמי דברכות [פ"א ה"ב] גבי תפלה מי שעומד ומתפלל צריך להשוות רגליו, תניין אמוראין ר' שמעון ור' לוי אל אמר ממלאכים ואל אמר כהנים שהיו מהלכין עקב בלב גודל דכתיב [שמות כ, כג] לא תעלה במעלות על מזבחי, פי' כיון שבשעת הילוך מייאחין רגליהן כל שכן בשעת תפלה מעומד, ואין נראה לומר דהלין עקב בלב גודל קאמר. ושמא כיון שלא [הין] עדיין נסוקין בעבודה כמו בהולכת איברים לבבש יכולין לרון. אי נמי לקין עקב בלב גודל [וקאמר שהיו מתהרין בלבם בענין זה, ומכאן נראה לרבינו דהא דאמרינן בסוכה [נב, ב] אמרו עליו על בנה של מרתא בת ביתוס שהיה טוחן כו' והיה הולך עקב בלב גודל] שלא להרגלות כמו עושה כן, אלא כי כן צריך לו ליל בשעת עבודה בדפרישת, **המכונה אומר להם הצביעו.** פי' שיהו מכוונים ביעיסה מעין אחד י' או ב' או ג' וימנו בזה א' בזה ב' בזה ג' כל המנין ואותו שיסיימו בו המנין שביעו יתרום. וא"ת א"כ יש דמאי שהממונה ידע בטוב היכן יסיים המנין וכל מי (שאינן) [שרואה] בו יתרום. י"ל שהממונה היה מונה ולא היו אומרים לו המנין שביעו ביעיסה. וכן פי' בערוך [ע' בבא בב].

גמ'. הרי איברים ופדרים דליליא ותקינו להו רבנן פייסא. פי' ולא חיישינן דילמא לא אתו אלא מיקנו פיים. ותימה וכי אותן של איברים ופדרים מספק הן באין, והא אמרינן לקמן בפירקין [כו, א] הזוכה בתמיד של שחר הוא הזוכה בתמיד בין הערבים, ואפילו לאלי דבעי למימר שחחרין ומיסתין דתמיד של בין הערבים, קאמר לקמן דמלאכת אחו, א"כ היו יודעין מבעוד יום מי המעבלה איברים למזבח, ומה עניינם לתרומת הדשן שלא היו יודעין מבעוד יום. ואומר רבינו דסבירא ליה לתלמודא דאפילו היו עושין פייסים של תרומת הדשן מבעוד יום יש לחוש בו אם אותו זוכה בפיים יפסל ולא יעמוד, כיון שהאחרים לא יקריבוהו משנתו כי לא יעמודו, (והס) [ולאס] לא היו מוכשין בפיים של תרומת הדשן, א"כ לא יעשהו בלילה [ויתקבלו] מבעוד יום, ולכך לעיתים למידי, אלא ש"מ שאף כשיעשוהו בפיים מבעוד יום יש לחוש שמא יפסל כיון שלא יעמידוהו אחרים משנתו ולכן לא מיקנו בו פיים מתחילה. ולהכי פריך הרי אחרים ופדרים כו' שזכה בהן האחר מבעוד יום ומיקנו. (ושוב דלמאן דאמר מוספפין קודמין לבזיכין משמר הויא מקריב תמיד של שחר ומשמר הנכנס מקטיר בזיכין דכתובת בסוף המלוק [סוכה נו, ב] [וא"כ] אין עניינן לתמיד של שחר כלום ואין יכולין להיות בפיים הנני כלל, אבל למ"ד בזיכין קודמין למוספפין אתי שפיר, דאע"ג דתמיד קרב שחרית ובזיכין בתמנא כדרום לתמיד [ספסים נמ, א], משום דהוה בזיכין בפיים הנני לו בתמיד של שחר. ועוד כי נראה שמוחר לעשותו לאלתר שחרית אחר התמיד, דהא לקמן בפרק התמונה [לד, א] משמע שהיה לסם להיות בין תמיד לנסכים משום דגמירי מוקה מוקה מחכיתין, אי לאו דכתב ביום ביום

רבינו חננאל

בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם כו'. לידי סכנה, שהיו דוחפין ומשברין זה את זה. ומפני מה לא תיקנו פייס לתרומת הדשן משום דעבודת לילה הוא ולא אתו. והרי איברים ופדרים שפקעו מעל המזבח בלילה שמחזירין ע"ג המזבח דעבודת לילה היא והא תקן[נו] פייס. ודחינן האי סוף עבודה דיממא הוא. [ואקשינן] הא נמי תחלת עבודת היום היא, דא"ר יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש, שכבר קדש מתחילת עבודה. ודחינן אימא שכבר קידש מתחילה לעבודה ולעולם עבודת לילה היא. איכא דאמרי כו'. ופשוטה היא. שני מיגנא ממיקם. המחזיר אברים ופדרים יושב ושומר ועדיין לא ישן. והמבקש להרים תרומת הדשן כבר ישן ורוצה עכשיו לעמוד משנתו, וקשה הוא המבקש לעמוד משנתו ממי שישוב ומשמר ובדעתו אחר שעה לישן. ואמרינן וכי מפני שהיו באין הרבה ומשברין זה לזה, על זה היתה תקנת הפיס, לא היתה התקנה אלא מפני שלא היו באין. הלא תראה שהוסיפו לה עבודות אחרות דתניא מי שזכה בתרומת הדשן ובשני גזירי עצים. (אמר רב) אמר רב אשי שני תקנות היו מעיקרא סבור לא אתו כו'. פשוטה היא. **כל הקודם את חברו לתוך ארבע אמות זכה.** [ו] (י' דברים נאמרו בירושלים כו' בבא קמא בסוף פ' מרובה מידת תשלומין כו'). ואוקימנא ד' אמות של כבש הסמוכות למזבח. ומיבעיא אמה יסוד ואמה סובב מכלל ארבע אמות הללו הן אי לא, ועלתה בתיקו. ירושלמי א"ר יוסי בר בון בפירוש תני לה ר' חייא כל הקודם את חבירו בתוך ארבע אמות למזבח זכה.

ו) תמיד כח., ז) [לקמן כה.], ח) [לקמן כז:], ט) [שם כח.] דמחוס כ. כמ: ע"ש, י) [לקמן כז: כח.], יא) [י"ל זכה], יב) [דף כה.], יג) [דף כב.], יד) מ"ר.

ו) מתיקות י' דברים וכו' עד מי' תשלומין כו' שיך לדף כ"ג סוף ע"ש.

תוס' ישנים (המשך)

לאחר, ואתני להקדים נפכים לבזיכין, אלמא סמוך לנסכים נאלתר מותר לעשותן קודם חמש. והא דאמרינן בזיכין בחמש, היינו שלא יעבבו יותר, אבל לכתחילה יכול להקריבן אחרת אחר נסכי

תמיד, וכן מוספין בשם דאמרינן בתמיד נשחט [שם], נראה לפרש שלכתחילה אין לעכבן יותר, אבל קודם לכן מותר להקריבם לכתחילה מדמלגלגין לגזרת המוספין בתנא שני קמייתא לכתחילה [ראה ע"ז ד, ב]. לשון רבינו. וא"ת למה אין עושין בפיים שני שמחרין ומיסתין דתמיד של בין הערבים, קאמר לקמן דמלאכת אחו, א"כ היו יודעין מבעוד יום מי המעבלה איברים למזבח, ומה עניינם לתרומת הדשן שלא היו יודעין מבעוד יום. ואומר רבינו דסבירא ליה לתלמודא דאפילו היו עושין פיים של תרומת הדשן מבעוד יום יש לחוש בו אם אותו זוכה בפיים יפסל ולא יעמוד, כיון שהאחרים לא יקריבוהו משנתו כי לא יעמודו, (והס) [ולאס] לא היו מוכשין בפיים של תרומת הדשן, א"כ לא יעשהו בלילה [ויתקבלו] מבעוד יום, ולכך לעיתים למידי, אלא ש"מ שאף כשיעשוהו בפיים מבעוד יום יש לחוש שמא יפסל כיון שלא יעמידוהו אחרים משנתו ולכן לא מיקנו בו פיים מתחילה. ולהכי פריך הרי אחרים ופדרים כו' שזכה בהן האחר מבעוד יום ומיקנו. (ושוב דלמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין משמר הויא מקריב תמיד של שחר ומשמר הנכנס מקטיר בזיכין דכתובת בסוף המלוק [סוכה נו, ב] [וא"כ] אין עניינן לתמיד של שחר כלום ואין יכולין להיות בפיים הנני כלל, אבל למ"ד בזיכין קודמין למוספין אתי שפיר, דאע"ג דתמיד קרב שחרית ובזיכין בתמנא כדרום לתמיד [ספסים נמ, א], משום דהוה בזיכין בפיים הנני לו בתמיד של שחר. ועוד כי נראה שמוחר לעשותו לאלתר שחרית אחר התמיד, דהא לקמן בפרק התמונה [לד, א] משמע שהיה לסם להיות בין תמיד לנסכים משום דגמירי מוקה מוקה מחכיתין, אי לאו דכתב ביום ביום

התם איפרוני איפרעו מיניה. תימה מנא לן דלא הוה אומו פירעון נמי בשביל אוריה יש לומר מדלא כתיב אלא ואת הכבשה ישלם ועוד דכתיב ארבעתים דהיינו עבירה אחת דהיינו גילוי עריות דאי אתרוייהו אגילוי עריות דבת שבע ואספיכות דמיס דאוריה נענש בילד אמנון ותמר ואבשלום אם כן לא שילם ארבעתים: **ששה חדשים נצטרע דוד וכו'.** תימה לי א"כ שילם יותר מארבעתים ועוד דילמא מאי דנצטרע היינו בשביל מעשה דאוריה אי נמי אם נצטרע בשביל בת שבע אמת דאי בשביל אוריה ומנלן דלא נענש בשביל אוריה וי"ל מדכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון ולהשיבן בפרק ג' דקידושין (דף מג.) מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה אתי אי אתה נענש עליו ומה שהקשיתי א"כ הוה ליה טפי מארבעתים דילמא דאמנון ותמר ומה שנצטרע בחד חשיב להו אי נמי דתמר ומה שנצטרע בחד חשיב להו דלא דמו לאחריני דילד ולאמנון ולאבשלום שמתו אבל דתמר לא הוה מיתה ועוד דבת יפת תואר היתה ומה שנצטרע שש חדשים כיון שנתרפא לא הוה שקול כי הך דהכי איכא למימר דהכך תרתי חד חשיב להו: **והאמר** רב קיבל דוד לשון הרע. הא דלא פריך נמי מהא דחטא שאמר שיהא על מפלגו של שאול כדאיתא פרק אלו מגלחין (מו"ק דף טז:) שגיון לדוד אשר אר לה' על דברי כוש בן ימיני א וי"ל הסיא כשגגה חשיב ליה דכתיב שגיון לדוד לפי שאין אדם נתפס על נערו שהיה שאול רודפו:

שתיס

מאי דילמא. לסמיכת רגליה תחתונה דמזבח נקיט להו לבד מיסוד וסובב שהוא שש קודש לסמיכת גגו: **וגימניהו לדידהו.** לגלגלותם: **בצוק.** לשון שברי חרסים. נטל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו ומנו החרסים: **ויפקדם בטלאים.** לוס לקחת כל אחד טלה מלאן המלך ובאו למרחב ומנו הטלאים: **כמיב והיה מספר בני ישראל לחול הים.** אלמא אית להו מנין: **כמה לא חני ולא מרגיש בגבא דמרא סייעיה.** כמה סמוך ומובטח ואין לריך לחלות ולהלג מכל רעה מי שהקב"ה בעזרו שהרי מלינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקותמו מיתה לבטל מלכותו ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה: **דאוריה ודשפה.** שהוסת למנות את ישראל בסוף ימיו וגרם לבא עליהם דבר: **דבת שבע.** שבא עליה: **ילד.** בנה הראשון: **נשון הרע.** על מפיבושת מפי ליבא: **הא אפרעו מיניה.** מדה במדה הוא הספידו לחלק נחלתו והוא נספד נחלת מלכות: **פיוטא.** מלאכי פחד מהבהילים אותו: **לא נמשכה.** לאורך ימים: **שלא היה בו שוס דופי.** משפחה ויתגאו המלכים היולאים מזרעו על ישראל אבל דוד מרות המואביה אמא: **קופה של שרלים.** דופי משפחה: **נענש שאול.** לבא לידי דבר שעליו מיטל ממנו מלכות: **מפני.** שמתחילת מלכותו ממל על כבודו וגילה על עלמו שאינו כלאי למלוך: **וכפיב ויעל נחש העמוני.** ומסקנא דמילתא שאמרו ישראל מי האומר שאול ימלוך עלינו בתמיסה תנו (לא) האנשים ונמיתם והוא אמר לא יומת איש היום הזה: שאינו

חטאו קטנים מה חטאו יצאה בת קול ואמרה לו [7]אל תהי צדיק הרבה ובשעה שאמר לו שאול לדואג [8]סוב אתה ופגע בכהנים יצאה בת קול ואמרה לו [9]אל תרשע הרבה אמר רב הונא [10]כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו שאול באחת מאי היא מעשה דאגג והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים אמעשה דאגג כתיב [11]נחמתי כי המלכתי את שאול למלך דוד בשתים מאי נינהו דאוריה ודהסתה והא איכא נמי מעשה דבת שבע התם אפרעו מיניה דכתיב [12]ואת הכבשה ישלם ארבעתים ילד אמנון תמר ואבשלום התם נמי אפרעו מיניה דכתיב [13]ויתן ה' דבר [ז](בעם מן הבוקר) ועד עת מועד [ח] התם לא אפרעו מגופיה התם נמי לא אפרעו מגופיה לאי אפרעו מגופיה [ט]דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב [14]ישובו לי יראיך ויודעי עדותיך וכתיב [15]השיבה לי ששון ישעך והא אמר רב קבל דוד לה"ר כשמואל דאמר לא קבל דוד לה"ר ולרב נמי דאמר קבל דוד לה"ר הא איפרעו מיניה [י]דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו דוד למפיבושת [16]אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה יצאה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות [כ]בן שנה שאול במלכו [כא]אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה [כב]אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש הדר הוא סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תליה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרין לו חזור לאחוריך אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו שנאמר [17]ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב [18]ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד וגו' [כג]ואמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק כל [כד]תלמיד חכם

שהיו שם חדשים שלא היה במלכותו, לפי שאותם שם חדשים היתרים על החסרון של שנים היה בחבורן, נוח לו לגלגם יותר מלכתוב שמלך ביהודאים ל"ב שנה וחצי. כך מיכך ה"ר אלחנן. אבל מפקפק ליה (ש)אם מלך דוד מ' שנה שלימים ואותם מ' חדשים היו ימיהם על המ', אי הו' חדשים היו מן החסרון ול"ע שנה וחצי חשיב מ' שנה במקום אחר כי אינו רוצה למנות מקוטעות. (לדברי האומר) [לדב דאמר] קבל הא איפרעו מיניה כו'. מימה הא לא איפרעו מגופיה כמו בתמעשה דבת שבע לגעיל, ול"ל הוא ליה למיחסב דוד בשלש. ואומר ה"ל יוסף דלא מהדר לאוקמי כ"ב כהגה כרב, אלא דמקיים לגמלאים דלרב נמי נפרע ממנו, ולשון הסוגיא משמע כן דהא (בכך אני) [סבר אביי] כשמואל דאמר לא קבל ובתר הכי קאמר ולרב כו'. ועוד י"ל דהפסד המלכות מזרעו שייך נמי לגופיה, אבל ילד ואמנון לא קרי מגופיה, וטעמא דהפסד מלכות חלוקת רב דשמואל בשבת. מפני מה לא נמשכה מלכות שאול, מפני שלא היה בו שום דופי, שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו. שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך. אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, שנאמר ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב ויעל נחש העמוני וגו'. א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל תלמיד חכם

ח) ל"ש מאי מעמא דוד כמעשה דתמר ואולי דעמ"ש ול"ל והסקתא וכמו דאיתא בגמ'.

שיך לגופיה יותר. (לדברי האומר) [לדב דאמר] קבל בו'. הקשה ה"ר אלחנן דמכל מקום לא מיתוקמא כרב דאמר בשבת בפרק במה בהמה [נו, א] כי מעיינא ביה בדוד לא משכחת ביה רק בתוריה אחתי, והכא קאמר דוד בשתים. ועוד קשה

תורה אור השלם

1. וַיִּפְקֹדֵם בַּבָּקָר וַיִּהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אֶלֶף: שמואל א יא ח 2. וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲדֹנִי בֹּזֵק בְּבֹזֵק וַיִּלָּחֲמוּ בוֹ וַיַּכּוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַפְּרִזִּי: שופטים א ה 3. וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטְלָאִים אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה: שמואל א טו ד 4. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי: הושע ב א 5. וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: שמואל א טו ה 6. עִתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֲמַתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד שֶׂה מִגָּמָל וְעַד חֲמוֹר: שמואל א טו ג 7. אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה וְאַל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לָמָּה תִּשּׁוֹמֵם: קהלת ז טז 8. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַכֹּהֲנִים וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נֹשֵׂא אֵפוֹד בָּד: שמואל א כב יח 9. אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל תְּהִי סָכָל לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ: קהלת ז יז 10. נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל יְיָ כָּל הַלָּיְלָה: שמואל א טו יא 11. וְאֶת הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתַּיִם עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא חָמָל: שמואל ב יב ו 12. וַיִּתֶן יְיָ דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל מִהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו 13. יָשׁוּבוּ לִי יֹרְאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדֹתֶיךָ: תהלים קיט עט 14. הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי: תהלים נא יד 15. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תִּדְבַּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אֲמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תְּחַלְּקוּ אֶת הַשָּׂדֶה: שמואל ב יט ל 16. בֶּן שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מָלַךְ עַל יִשְׂרָאֵל: שמואל א יג א 17. וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מָה יֹשִׁיעֵנוּ זֶה וַיְבִזֻהוּ וְלֹא הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ: שמואל א י כז 18. וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּחַן עַל יָבֵשׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָּל אַנְשֵׁי יָבֵישׁ אֶל נָחָשׁ כְּרֹת בְּרִית לָנוּ וְנַעֲבָדֶךָ: שמואל א יא א

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ד:
ב [מיי' פ"ז מהל' תלמוד תורה הל' יג טור י"ד ס"ס של"ד ש"ע י"ד סימן רמג סעיף ט]

רבינו חננאל

הממונה אומר להם הצביעו. **תנא** הוציאו אצבעותיכם למניין. פיר' אחר שמוציאין כל אחד ואחד מקצת מאצבעותיו פותחות והשאר קמוצות, פי' קפוצות וכוללן הממונה לחשבון. ומקיפין כמין (ב)כולייאר ונוטל מצנפתו של אחד מהן ויודעין שממנו הפייס מתחיל, היה אומר להן הוציאו כל אחד ואחד אצבעו כדי לעבור המינין על אצבעות, מכלל שגופם אסור למנות כו' יצחק דאמר אסור לימנות את ישראל אפי' לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק. אלא מהכא וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. כלומר, כל אחד נותן לו טלה ומנה הטלאים וידע מספר בני ישראל. והללו הטלאים משל שאול. **כל המונה ישראל עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר.** והני מילי בזמן שישראל עושין רצון המקום, ואם לאו נספרים שנאמר והיה מספר בני ישראל, מכלל שיש מספר בהם. רבי אומר לא קשיא בידי שמים והיה מספר בני ישראל, בידי אדם לא ימד ולא יספר. **וירב בנחל** על עיסקי נחל. כלומר כבדה עליו גזירת שמים והיה אומר אם נמצא חלל במחנה מביאין עגלה ערופה, כל הנפשות הללו שהרגנו על אחת כמה שצריכין להקריב כדי להתכפר, לכן השאיר ממיטב הבהמה. יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. **ובשעה שאמר שאול לדואג סוב ופגע בכהנים והמתה** וגו', יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה. **אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת** כו'. כלומר שאול כיון שעבד מעשה דאגג נענש ואמר הקב"ה נחמתי כי המלכתי את שאול. ואע"פ שהרג נוב עיר הכהנים אחרי כן, מקודם זה כבר כתיב נחמתי. דוד עבר בשתים, במעשה דאוריה, דכתיב, ואותו הרגת בחרב בני עמון, ומעשה[ה] דתמר ולא נענש עליהן (מגופו) [בגופו], מפני שמצא חן בעיני אלהים. אבל מעשה דבת שבע נענש בגופו שנצטרע ו' חדשים, וכשמואל דאמר לא קבל דוד לשון הרע, ובשביל כך נצטרע ומתו גם מבניו אמנון תמר ואבשלום. **ולרב** דאמר קיבל דוד לשון הרע איפרע מיניה, דאמר רב יהודה אמר [רב] בשעה שאמר דוד למפיבושת אתה [ו]ציבא תחלקו את השדה, יצתה בת קול ואמרה לו המלכות. וירבעם יחלקו את המלכות.

מסורת הש"ס

ו) [לא מדומי בוקן], ז) גיר' ע"י רב נחמן קמחא, ח) גירסת ע"י רב אמי אמר ר"ק, ד) גיר' ע"י ר' מינגא בר אידי א"ק, ה) שבת נו., ו) ב"ק כ:, ז) [ל"ל בשראל מהבקר], ח) גי' ע"י הכא איפרעו מגופיה דאמר ר"י אמר רב וכו', ט) [בנהדרין קז., י) שבת נו:, כ) בע"י מחז אמ' רבי נחמן, כ) בע"י אמר רבי משום ר"ש בן יוחאי,

גליון הש"ם

גמ' **אר"ה** בבן שנה. עי' יומא' פ"ג דבמורים: **שם ואר"י** משום ר"ש בן יוחדיק. עיין כ"מ פ"ז הלכה י"ג מהל' ת"ת:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכתיב ויעל כו' תנו לא האנשי כו' תיבת לא נמחק:

מוסף רש"י

דמיבדק. לשון כיתות (ערובין קד.).

מוסף תוספות

א. לשון משגה, שנתודה ונתפלל על השגיון שאמר שירה על מפלתו של שאול. רש"י מהלים ז ה.

תוס' ישנים

ויפקדם בטלאים. שם מקום הוא לפי הפשט. **שאול באחת ועלתה בידו מאי היא מעשה דאגג.** קשה לרבינו בשאול נמי איכא שתים, שמתחילה קודם מעשה של אגג כבר מיתם הקב"ה כשהקניט העולה קודם שבא שמואל ואז אמר לו בקש ה' אים כלבנו וגו' [שמואל ט יג, יד] והשתא הוה ליה לאחתוי. ואומר רבינו דאז לא הספיק המלוכה לגמרי, שאז לא היה בדעת הקב"ה להעבירה אלא ממנו ולא מבניו, אבל במעשה דאגג מיתם אחתוי מבניו. **ששה חדשים נצטרע דוד.** משום מעשה דבת שבע קאמר דהשיבה לי ששון ישעך כתב בתמונר [נא] כאשר בא אל בת שבע וכו' ובירושלים הוה. וקשה לרבינו (דמקשי) [דילמין] בחלק [סנהדרין קז, א] ששה חדשים נצטרע דוד מדכתיב [מ"ש ב, יא] ומרבעים שנה מלך בחברון מלך שבע שנים וכירושלים מלך שלשים ושלש שנים, ובקרא אחרינא בחברון מלך שבע שנים ששה חדשים בתחילת דברי הימים [א ג, ד] כשמונה בנין של דוד, ואותם ששה חדשים יתרים שיחסר הפסוק במקום אחר נצטרע, משמע שהיו בחברון. וי"ל דודאי אותה נצרעת היתה בירושלים, ומה שנלבנו בחלד מן הפסוקים אותם ששה חדשים דחברון היינו לדודיע קאמר ולרב כו'. ועוד י"ל דהפסד המלכות מזרעו שייך נמי לגופיה, אבל ילד ואמנון לא קרי מגופיה, וטעמא דהפסד מלכות

שאינו נוקם. נקמתו: ונוטר. איכה כנחש בלבו: איני כמוסך שלא כשאלתני זו היא נטירה. שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו: דנקיע בגיביה. ואם בא אחר לנקות נקמתו בקיום המשפט ישמוק: **דמפייסו ליה. לנקם מתחילה: תולה.** אינו יכול לכבש אלבעותיו וכשמוליא אחת יוצאה מבדתה עמה: **ויחידים.** בחולין שאינן יושבין עם שאר בני אדם אלא שוכבין או יושבין (א) לבדם: **אלא אחד.** אין נמנה אלא איש אחד: **אין מוציאין.** עם האצבע לא שליש ולא גודל דאין מוציאין שתים: **ואם הוציא שליש מונין לו.** שאינו רמאי לפי שהוא יכול שאינו משני בני אדם שאין יכול להרחיק זה מזה: **גודל.** אם הוציא גודל אין מונין לו כלל אלא מוציאין אותו מביניהן: **הממונה בפקיע.** הממונה על רצועות המלקות: **שלש.** אלא שליש אם הוציא שליש מונין לו קא סלקא דעתא מונין לו שנים: **מטרקא דטייעי.** רצועות ישמעאלים העשויה שוט לסוסים: **דפסיק ריפיה.** לכך קרויה פקיעה שאינה רחבה כראשה כשאר רצועות מלקות אלא מפסקת כראשה לרצועות דקות כדי שיגיע בה הסוס יותר ופקיע לשון פיסוק וסדקים כמו מבלאי מכנסי הכהנים מפקיעין לשון קריעה: **דפגן.** במסכת שקלים (פ"ח משנה ה): **ניכלי.** שם האיש: **היו מפקיעין.** לעשות פתילות לשמחת בית השואבה בחג: **גגדא.** רצועות מלקות: **על מעלות האולם.** בהר הבית אולמות הרבה בנה שם הורדוס כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון. על מעלות האולם בהר הבית אולמות גרסינן בתוספתא: **על מי להביא.** משל מי תלקח מן היושבים בעיר או מן הכהנים שומרי עזרה: **געו.** לעקו: **הרי הוא לפרפלכם.** מיתתו תכפר עליכם: **אלבע אמות מאי עבידתייהו.** גבי מרוצת שפיכות דמים: **עשרה דברים.** בנבא קמא חשיב להו בפרק מרובה (דף פב:): אינה

שתים מוציא אחת מבעיא. אע"ג דבכמה דוכתי קתני לא זו אף זו מ"מ היכא דאיכא דאיכא אינוא אחרינא קאמר ליה ועוד דהיכא דהוי זה בכלל זה לגמרי לא הוה ליה למיתניי' והא לא פריך הכי גרים פ"ק דעירובין (דף ב:) וברים פרק קמא דסוכה (דף ב:) דקאמר ר' יהודה מכשיר על אלבעים וחמשים אמה אמה חמשים מכשיר אלבעים מיבעיא יש לומר דכל היכא דלא הוי דווקא אלא הוא הדין יותר לא פריך הכי כדמשני גרים מפנין (שבת דף קכו:) אלבע וחמש קופות אלבעה וחמשה כדאמרי אינשי[א] אבל המקשה שהקשה אתם אמת מפנין אלבע מיבעיא הוה סלקא דעתיה דדווקא הוה[ב] ומשני ליה דלאו דווקא[ג] הוי ובפרק בנות כותים (נדה דף לז:) דקושי מטהר אלבעים וחמשים יום פריך ליה משום דדווקא הוא דאין קושי מטהר לעולם[ד] ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף לו.) דקאמר אלמנה שאתה אתים ושלש אתים ולא תבעה מזונותיה אידכא מזונותיה ופריך ליה אע"ג דאתם לאו דווקא דכ"ש אם שאתה יותר דאידכא יש לומר משום דאתם הוי אתים ושלש זו ואין צריך לומר זו והלכך פריך ליה[ה] וכן בסוף בנא קמא (דף קיח:) גבי לוקח מן הרועים אלבע וחמש לאן[ו] אבל לא אתים ושלש ופריך אשתא אלבע אבינן חמש מיבעיא אתם נמי הוי זו ואין צריך לומר זו ובפרק במה אשה (שבת ד' ס:) גבי סנדל המסומר פריך ליה משום דפשיטא ליה דהוו דווקא ד' או חמש אבל לא טובא[ז] וברים פרק אע"פ (כתובות ד' מ.) משאה אדם אשתו אתים ושלש אתים וגבי תינוק יונק והולך אלבע וחמש אתים (שם ד' ס:) איכא למימר דפשיטא ליה דהוא הדין טובא אלכך לא פריך ליה אי נמי בהיא דתינוק יונק אלבע וה' אתים י"ל דווקא קאמר ד' לגבי ה' ה' לכמוש[ט]:

וירושלים אינה מביאה עגלה ערופה כו'. והתניא כו'. תימה לי מאי פריך[ח] לימא דכרבי יהודה ס"ל דאמר לעיל בפ"ק (דף יב.) דירושלים נתחלקה לשבטים ואפי' עזרות איכא למ"ד אתם דנתחלקו לשבטים ויש לומר דבלאו הכי צריך לשנויי כדי להרבות בנביא דאם לא שייך עגלה ערופה אלא איכא דלא נודע מי הכהו והכא הרי נודע ועוד דקאמר על העיר או על העזרה פשיטא דעל העזרה לא מייתינן דהא העיר הקרובה כתיב ועזרה לאו עיר הוא אלא לאפוקי לערב בעלמא הוא דקאמר הכי: יש

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם והכתיב [1]לא תקום ולא תטור ההוא בממון הוא דכתיב [א]דתניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה נקימה אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו הוא השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך בדרך שלא השאלתני זו היא נקימה [2]ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר ליה לא למחר א"ל השאילני חלוקך אמר לו הילך איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה וצערא דגופא לא והא תניא [ב]הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [3]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו לעולם דנקיט ליה בליביה [ג]והאמר רבא [ד]כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו דמפייסו ליה ומפיים: ומה הן מוציאין אחת או שתים וכו': השתא שתים מוציאין אחת מבעיא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבריא כאן בחולה [ה]והתניא [ו]אחת מוציאין שתים אין מוציאין במה דברים אמורים בבריא אבל בחולה אפילו שתים מוציאין [ז]והיחידין מוציאין שתים ואין מונין להן אלא אחת ואין מונין לו אלא אחת והתניא [ח]אין מוציאין לא שליש ולא גודל מפני הרמאים ואם הוציא שליש מונין לו גודל אין מונין לו ולא עוד [אלא] שלוקה מן הממונה בפקיע מאי מונין לו נמי אחת מאי פקיע אמר רב מדרא מאי מדרא אמר רב פפא מטרקא דטייעי דפסיק רישיה אמר אביי מריש הוה אמינא הא [ט]דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע אמינא פתילתא כדתנן [י]מבלאי מכנסי הכהנים ומהמיינינהו מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע גגדא: מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש: ת"ר [כ]מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בלבו עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר [3]כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות געו כל העם בבכיה בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים [4]וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא [את] ירושלים פה לפה הי מעשה קדים אילימא דשפיכות דמים השתא אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אנשברה רגלו תקינו אלא דנשברה רגלו קדים וכיון דתקינו פייסא ארבע אמות מאי עבידתייהו אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזי אפילו[כ] ממילא אתו לידי סכנה תקינו רבנן פייסא עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה אנן על מי להביא על העיר או על העזרות [כא] וירושלים בת אתויי עגלה ערופה היא [כב]והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן אינה

א) שבת פח: גיטין לו:, כ) [לקמן סז:] כ"ס ח. מגילה כח., ג) [פי' בתוספות], ד) [תוספות פ"ל ה"טן], ה) [ערוך בערך יחיד פי' רבנן], ו) שקלים פ"ה מ"ל, ז) שבת כפ. סוכה נא., ח) [תוספות פ"ל ה"י ותוספות שבועות פ"ל ה"ג], ט) [בס"א: דאפילון], י) סוטה מה., כ) ב"ק פב: [ערכין לב: אבות דר"נ פל"ה תוספות נגעים פ"ו ה"ב], ל) [וע"ע תוספות שבת פ: ד"ה השתא],

---

תורה אור השלם

1. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יח

2. כִּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כִּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וְהַשְׁקֵט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:
שופטים ה לא

3. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכֵּהוּ:
דברים כא א

4. וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלִַם פֶּה לְפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ:
מלכים ב כא טז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וימלים וכו' שוכבים או יושבים. נ"ב ולי נראה כרוב דימלים הייט רבנן כדאיתא בתענית דף י מאן ימלים רבנן ורבנן נקראו חולים כדאית' בגדרי' דף מט מאן חולים רבנן' רבנן כו' דאילו לשילולו לשילולו והכי כבר אמר אבל בחולים כו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' וכן הוא אומר וגם דס נקי וכו'. נ"ב עיין מהרש"ל בח"ל:

תוס' ישנים

לרבינו והא בלישנא דקרא כתיב [מ"ל טו, ה] ולא סר מכל אשר ציוה (ה') רק בנדבכן אוריה החתא, והאיכא מעשה דשמה, וכשלמא מאתי דקאמר קיבל דוד לשון הרע לא קשיא מידי מקרא, שאינו חושבה על כך בעבירה כיון דדברים המיכרים חזא ביה [שבת סט], ואע"פ שבקר היה שוגג [היה], ואע"ג דחשיב ליה הכא עון, הייט משום דחשיב נמי מעשה דשאול לאגג לעון ואע"פ שוגג היה שהיה דוחק ק"ו לגעיל. **בבן שנה שמלוכלך בטיט וצואה.** ומימה מה היה סוכר רב נחמן. ונראה שהיה רוצה לומר שהיה כל כך עניו שלא היה מקפיד על כבודו דכתיב [תהלים קלא, ב] אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, ופיוטא דחוא הייט אלא דיבר לשון נקיה כלפי שאול. רבינו תרי"ב.

השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. ולכאה לימוד אחת או שתים ואפילו עוקפ, דהא פשיטא שאין יכול להוציא כל אצבעותיו. ובשבת פ' במה אשה [מ, ב] הארכתי בהן מלאכת דוכתא דפריך ליה ולאיכא דוכתא דלא פריך ליה.

מוסף תוספות

א. כדאמרי אינשי חשבון קטן תחילה, ואם יצטרך לייותר יפנה יותר, משום הכי נקט ארבעה ברישא והדר חמשה, והוא הדין אפילו טובא. רש"י שבת קמ. ד"ה מאתמר. [אבל הכא] ליכא למימר אחת או שתים אפי' טובא כדאמרי אינשי, דהא מילתא דפשיטא היא דאינו יכול להוציא כל אצבעותיו. תוס' הרא"ש. ב. [ד"ה] משמע ליה דספי לא שרינן משום טורח שבת. תוס' שבת ס: ד"ה בשמת. ג. [ו"ה] אפילו טובא מצי לפנות. שם. ד. דאין סברא שיחשב דם קישור מיום תחילת עיבורה. שם. ה. דכל כי האי גוונא שהחשבון הראשון הוא המיותר לאו פירכא רבה היא, ומצינן למימר אחת ושתים כדאמרי אינשי וכו'. ועיקר פירכא דפריך תלמודא היינו כשהחשבון האחרון מיותר. ריטב"א. ו. שחסרונן ניכר בעדר, ואין יכול לישמט ולומר זאב טרפה. רש"י ב"ק קיח: ד"ה אלבע. ז. דא"כ התרתה סנדל המסומר. תוס' שבת שם. ח. הא פרישנא בפרק מרובה טעמא דהתם משום דכתיב לרשתה וקסבר ההוא תנא כי ירושלים לא נתחלקה לשבטים, וא"כ וכו'. ריטב"א.

רבינו חננאל

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. איני, והא כתיב לא תקום ולא תטור. ודהחינן ההוא בממון, כדתניא איזו היא נקימה השאילני מגלך א"ל לאו, למחר אמר לו זה השאילני קרדומך כו'. כגון אילו דברים שהן של ממון אסור אבל צערא דגופא כגון בזיון וכיוצא בו מותר. איני, והתניא הנעלבים ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ודהחינן אפילו הכי נקיט בליביה. והאמר רבא המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ופרקינן דמפייסו ליה ומפייס. ומה הן מוציאין אחת או שתים. ומתמהינן השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. ופירק רב חסדא האי דקתני אחת בבריא, שתים בחולי שאינו מתאמץ להוציא אחת, ושתים שמוציא החולה אין מונין אותם לו אלא אחת. והתניא כרב חסדא אחת מוציאין שתים אין מוציאין, ויחידים מוציאין שתים ואין מונין לו אלא אחת, לומר שאין באין לידי ערמה. יחידים הללו הן רבנן שנקראו יחידים ונקראו חולים, יחידים כדתנן בתענויות התחילן] היחידים להתענות, ואמרינן התם מאן יחידים אמר רב הונא רבנן. חולין דגרסינן בנדרין בתחילת פרק הנודר מן המבושל רבא אמר מאן חולין רבנן, רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי כהאי תנא, קצירי קצירי ממש מריעי רבנן. ואקשינן וכי המוציא שתים אחת מונין לו, והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש מונין לו, גודל אין מונין לו. ולא עוד אלא שהמוציא גודל או שלש לוקה מן הממונה בפקיע. ופרקינן מאי מונין לו דקתני אחת. וזה כולו לענין המצביעין למנין כאשר אמרנו למעלה. אבל המצביעין לפייס המוציא אחת מונין לו אחת והמוציא שתים מונין לו שתים. ומצאנו זה הדבר מפורש בתלמוד ארץ ישראל מהו הצביעו, הוציאו אצבעותיהם הוציא אחת מונין לו, שתים [מונין לו שלש אין מונין לו], ובעו לה התם מהו אין מונין לו כל עיקר או אין מונין לו את היתירה, ופשטה אין מונין לו את היתירה. ועוד אמרו כיצד היה מפייס מהלך לימין או לשמאל, א"ר בון בר חייה ממה דתני מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף אתה עמי למחתה, הדא אמר לימין הפייס מהלך. תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חייא לשמאל הפייס מהלך זה שזכה לימין מוטב שיזכה מי שעבר עליו הפייס פעמים מזה שלא עבר עליו הפייס אלא פעם אחת. ש"מ כשמוציאין אצבעותיהן לפייס מי שהוציא אחת או שתים מונין לו מה שהוציא, ומי שהוציא יותר אין מונין לא אלא שתים. ומונה וכולל הכל ומעמיד כמין כוליאר ונוטל מצנפת אחד מהן ומוציאין כל אחד אצבעו ועובר המנין על האצבעות ומונה והולך, ובמקום שמשלים החשבון הוא הזוכה. פקיע מדוורתא, והיא מטרקא, והיא כמין חבל מפתיל תלוי במקל כגון הרצועה שב"ד מכין בה. פי' הממונה בפקיע, הממונה להכות בזה הפקיע.